

KRIZOVÝ PLÁN ŠKOLY

Křesťanská střední škola, základní škola a mateřská škola Eliáš,

Praha 4 – Michle

Obsah

1. Úvod

- 1.1 Cíle krizového plánu
- 1.2 Zákony
- 1.3 Dokumenty
- 1.4 Krizový tým školy
- 1.5 Primární prevence rizikového chování
- 1.6 Krizové oblasti
- 1.7 Seznam použitých zkratk

2. Jak postupovat v jednotlivých situacích

- 2.1 Záškoláctví
- 2.2 Výskyt a konzumace návykové látky
 - 2.2.1 Omamné a psychotropní látky
 - 2.2.2 Tabákové a nikotinové výrobky, alkohol
- 2.3 Šikana a kyberšikana; Školní program proti šikanování¹
 - 2.3.1 Podoby šikany
 - 2.3.2 Vymezení škádlení, ojedinělé agrese a šikany
 - 2.3.3 Spouštěče šikany
 - 2.3.4 Motivy šikany
 - 2.3.5 Znaky šikanování
 - 2.3.6 Doporučený postup při řešení šikany
 - 2.3.7 Metody nápravy situace
 - 2.3.8 Šikana zaměstnance školy nebo zaměstnancem školy
- 2.4. Projevy agrese a autoagrese
 - 2.4.1 Verbální agrese, hrubé a vulgární výrazy
 - 2.4.2 Fyzická agrese
 - 2.4.3 Napadení zaměstnance školy
 - 2.4.4 Agresivní chování žáka vůči sobě (autoagrese/sebepoškozování)
 - 2.4.5 Poruchy příjmu potravy
- 2.5 Extremismus, rasismus, xenofobie, homofobie, antisemitismus
- 2.6 Krádeže a vandalismus
- 2.7 Rizikové sexuální chování
- 2.8 Psychická krize/duševní onemocnění žáka
- 2.9 Syndrom CAN
- 2.10 Rizikové chování žáků v dopravě
- 2.11 Vniknutí cizí osoby či osob do areálu školy, útok aktivního střelce
- 2.12 Nešťastná událost – pohřešování, úmrtí, sebevražda
- 2.13 Netolismus

1. ÚVOD

Krizový plán školy je dokument, jehož cílem je stanovení postupů a opatření pro všechny pracovníky školy v případech podezření či výskytu rizikových jevů. Tzn. v případě vzniku mimořádných událostí, které mohou ohrozit zdraví, bezpečnost nebo životy žáků a zaměstnanců školy, případně majetek školy, dále při závažném porušení školního řádu, při vzniku rizikového chování a dalších událostí, které nejsou běžné a mohou ve škole nastat.

Krizový plán je součástí preventivního programu školy a školního řádu. Jedná se o veřejný dokument, který je volně přístupný jak pracovníkům školy, tak žákům a jejich zákonným zástupcům na webových stránkách školy.

1.1 Cíle krizového plánu:

- Zajistit ochranu života a zdraví žáků, pedagogů a ostatních zaměstnanců.
- Minimalizovat materiální škody.
- Stanovit jasné kompetence a odpovědnosti.
- Zajistit rychlé a efektivní řešení krizových situací.
- Zohlednit specifická rizika spojená s rizikovým chováním a sociálně patologickými jevy.

1.2 Zákony

Krizový plán školy vychází z těchto zákonů:

- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociální a právní ochraně dětí v platném znění
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví o věcech mládeže a o změně některých zákonů v platném znění
- Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich v platném znění
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v platném znění
- Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek v platném znění
- Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů

1.3 Dokumenty

Krizový plán školy vychází z těchto dokumentů:

- DUNOVSKÝ, J.- DYTRICH, Z. - MATĚJČEK, Z. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995.
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT, Psychická krize, duševní onemocnění žáka) Mgr. Alena Vrbová, Mgr. Linda Nývltová
- Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně-patologických jevů u dětí a studentů ve školách a školských zařízení 20 006/2007-51

- Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j. 24 246/2008-6
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28
- Metodické doporučení MŠMZ k prevenci a postihu záškoláctví a omlouvání žáků z vyučování č.j. 780/2024-1
- Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví č.j. 10194/2002-14
- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j. 21 149/2016
- Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance č.j. 14423/99-22
- Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci zneužívání návykových látek ve školách a školských zařízeních č.j. 16227/96-22
- Metodické doporučení k bezpečnosti dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních – minimální standard bezpečnosti č.j. 1981/2015-1
- Doporučení Magistrátu hlavního města Prahy pro pedagogické pracovníky a ostatní pracovníky škol a školských zařízení Jak se chovat při útoku tzv. aktivního střelce
- Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnějšímu užívání internetu (č.j. MŠMT-1 1696/2004-24)
- Preventivní program školy a Školní řád Křesťanské střední školy, základní školy a mateřské školy Eliáš

1.4 Krizový tým školy:

- ředitel školy
- výchovná poradkyně
- školní metodička prevence
- speciální pedagožka
- školní psycholožka
- vedoucí pracovník školy dle dané situace

1.5 Primární prevence rizikového chování

Primární prevence je ve škole zajišťována průběžně podle Preventivního programu školy. Má-li škola podezření nebo zjistí-li výskyt rizikového chování mezi žáky, řeší jej podle dále uvedených postupů. Školní metodik prevence upravuje v koordinaci s krizovým týmem školy a jednotlivými třídními učiteli zacílení preventivních programů dle aktuálního výskytu rizikového chování mezi žáky nebo ve společnosti.

1.6 Krizové oblasti

- záškoláctví
- výskyt a konzumace návykové látky
- šikana a kyberšikana
- projevy agrese, autoagrese
- extremismus, rasismus, xenofobie, homofobie, antisemitismus
- krádeže a vandalismus
- rizikové sexuální chování
- psychická krize/duševní onemocnění žáka
- syndrom CAN (syndrom týraného dítěte)
- rizikové chování žáků v dopravě
- vniknutí cizí osoby či osob do areálu školy, útok aktivního střelce
- nešťastná událost – pohřešování, úmrtí, sebevražda
- netolismus

1.7. Seznam použitých zkratek

- BT – bezpečnostní technik
- OPL – omamné a psychotropní látky
- OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí
- PPP – pedagogicko-psychologická poradna
- RZS – rychlá záchranná služba
- ŘŠ – ředitel školy
- SVP – středisko výchovné péče
- ŠKT – školní krizový tým
- ŠMP-školní metodik prevence
- ŠP – školní psycholog
- ŠPP – školní poradenské pracoviště
- ŠPZ – školní poradenské zařízení
- TK – třídní kniha
- TU – třídní učitel
- VK – výchovná komise
- VP – výchovný poradce
- ZZ/R-zákonný zástupce žáka/rodič žáka

2. JAK POSTUPOVAT V JEDNOTLIVÝCH SITUACÍCH

2.1 Záškoláctví

Žáci jsou povinni řádně docházet do školy a řádně se vzdělávat (§ 22 zákona č. 561/2004 Sb., Školský zákon). Rodiče jsou na začátku každého školního roku informováni o způsobu uvolňování a omlouvání žáků (MŠMT č. j. 10194/2002-14, Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví).

Charakteristika

Za záškoláctví („chození za školu“) je považována neomluvená absence žáka. Jedná se o přestupek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku. Je chápáno jako porušení školního řádu i školského zákona. Záškoláctví je nezřídka spojeno s dalšími typy rizikového chování, které obvykle negativně ovlivňují osobnostní vývoj jedince. Často bývá nepřiměřenou formou řešení konfliktních situací v rodině, ve škole či výchovných institucích, přičemž k němu mají sklon zejména žáci, kteří se subjektivně cítí neúspěšní, nezařazení ve skupině nebo prožívají úzkost a strach v prostředí, ve kterém se pohybují.

Postup školy

Dobu a způsob uvolnění žáka ze školního vyučování stanoví školní řád.

Školní docházku žáků třídy eviduje třídní učitel.

Nepřítomnost nezletilého žáka základní a střední školy omlouvá v souladu s platnými právními předpisy zákonný zástupce žáka telefonicky do 24 hodin (ZŠ), do 3 kalendářních dnů (SŠ); zletilý žák omlouvá svou nepřítomnost sám. Ve Škole online je pak omluvenka zapsána bezprostředně po návratu žáka do školy (nejpozději do 3 pracovních dnů).

Na prevenci záškoláctví se podílí třídní učitel, výchovný poradce a školní metodik prevence ve spolupráci s ostatními učiteli a zákonnými zástupci žáka. V rámci prevence a ochrany před rizikovými jevy škola postupuje dle platných předpisů a směrnic a učiní další nezbytná opatření včetně zaslání hlášení příslušným úřadům. Všichni vyučující jsou povinni na začátku každé vyučovací hodiny provést kontrolu přítomnosti žáků a zapsat chybějící žáky. O každém podezření na výskyt neomluvené absence musí být vždy informováno vedení školy. Při zvýšené omluvené absenci informuje třídní učitel vedení školy a výchovného poradce či metodika prevence, se kterým údaje vyhodnotí a zvolí společný postup pro řešení. U prokázaného záškoláctví je nutné žáka bezprostředně postihnout a ihned prokazatelným způsobem vyzoomět zákonného zástupce žáka. Při projednání se zákonným zástupcem výchovný poradce sepiše zprávu. Ve školním řádu jsou uvedena konkrétní pravidla týkající se postupu školy v případě záškoláctví, která vycházejí z Metodického pokynu MŠMT č. j. 10194/2002-14, Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, kde neomluvené hodiny jsou vymezovány jako porušení školního řádu a jsou obvykle postihovány kázeňsky (napomenutí, důtky, snížená známka z chování).

Součástí prevence je:

- pravidelné zpracování dokumentace o absenci žáků
- součinnost se zákonnými zástupci
- analýza příčin záškoláctví včetně přijetí příslušných opatření
- výchovné pohovory se žáky

Postup při podezření na záškoláctví

- TU se obrací na zákonné zástupce a ŠMP (případně někoho dalšího z ŠPP);
- je informován ředitel školy;
- na společné schůzce se řeší jednak příčiny záškoláctví s ohledem na skutečnost, že náprava rozvinutého záškoláctví bývá velmi obtížná, a dále opatření, která povedou k tomu, aby se situace neopakovala;
- v případě potřeby je rodičům doporučena konzultace u školního psychologa, psychologa či v PPP;
- při neomluvené nepřítomnosti do 10 vyučovacích hodin je svolána další schůzka se ZZ, na kterou je ZZ pozván doporučeným dopisem, a které se kromě TU účastní metodik prevence nebo výchovný poradce. Projedná se důvod nepřítomnosti žáka, způsob omlouvání jeho nepřítomnosti, ZZ je upozorněn na povinnost stanovenou zákonem a seznámen s možnými důsledky v případě nárůstu nemluvené absence; ze schůzky je vyhotoven zápis;
- při neomluvené nepřítomnosti nad 10 vyučovacích hodin svolává ředitel školy Výchovnou komisi (ŘŠ, ZZ, TU, ŠMP, VP, zástupce Rady školy, OSPOD); ZZ je opět pozván doporučeným dopisem. O průběhu a závěrech komise se vede zápis, přičemž každý účastník jednání obdrží jednu kopii;
- při neomluvené nepřítomnosti nad 25 neomluvených hodin zasílá škola oznámení o zanedbání školní docházky s náležitou dokumentací na OSPOD. Tato ohlašovací povinnost vychází z platné právní úpravy. OSPOD zváží, zda se jedná o přestupek nebo trestný čin, v případě trestného činu se věc posílá na příslušné oddělení Policie ČR.
- v případě následného opakovaného záškoláctví (pokud již byli ZZ postiženi pro přestupek) škola zasílá oznámení pro podezření z trestného činu ohrožení mravní výchovy mládeže Policii ČR; kopie hlášení se také zasílá příslušnému okresnímu úřadu.

Kdo řeší a s kým spolupracuje

- třídní učitel
- školní poradenské pracoviště
- vedení školy
- zákonní zástupci žáka

2.2 Výskyt a konzumace návykové látky

2.2.1 Omamné a psychotropní látky

Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů v ustanovení § 2 písm. a) řadí mezi návykové látky alkohol, tabák, nikotin, omamné a psychotropní látky (OPL) a jiné látky s psychoaktivními účinky, jejichž užívání může vést nebo se podílet na vzniku a rozvoji duševních poruch a poruch chování.

Charakteristika

Je zakázána výroba, distribuce, přechovávání, šíření a propagace OPL, a to bez ohledu na věk žáka a prostředí, ve kterém by k tomu docházelo. Zakázáno je rovněž navádění k užívání těchto látek. Distribuce OPL je považována za protiprávní jednání, může být kvalifikována jako trestný čin, množství látky není rozhodující. Přechovávání OPL je také protiprávní jednání, může být kvalifikováno jako přestupek nebo jako trestný čin. Prokázané navádění jiných žáků k užívání návykových látek je považováno rovněž za rizikové a protiprávní jednání.

Postup při konzumaci OPL ve škole

1. Je-li žák přistižen při konzumaci OPL v prostorách školy, v době vyučování nebo při akci pořádané školou, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
2. Návykovou látku žákovi pracovník školy odebere za přítomnosti další osoby a s použitím ochranných pomůcek a zajistí tak, aby žák nemohl v konzumaci pokračovat.
3. Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností, posoudí pedagogický pracovník, jestli žákovi nehrozí nějaké nebezpečí (bezprostřední ohrožení zdraví a života).
4. V případě, že je žák pod vlivem OPL ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou pomoc a péči, přivolá lékařskou službu první pomoci (tel. 155) a Policii ČR.
5. Pokud akutní nebezpečí nehrozí, pedagogický pracovník ihned zajistí vyjádření žáka a vyrozumí vedení školy.
6. O události pracovník sepiše stručný záznam s vyjádřením žáka, včetně toho, zda byly provedeny orientační testy na OPL, případně další vyšetření a s jakým výsledkem. Tento záznam založí školní metodik prevence do své agendy a vyrozumí vedení školy.
7. V případě, že žák není schopen pokračovat ve vyučování nebo není schopen dbát pokynů zaměstnanců školy, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce nezletilého žáka, popř. rodiče nebo jinou blízkou osobu zletilého žáka a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
8. Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola OSPOD a vyčká jeho pokynů. Škola může od OSPOD vyžadovat pomoc.
9. Škola oznámí skutečnost, že nezletilý žák konzumoval OPL ve škole, jeho zákonnému zástupci. Zákonný zástupce má právo se k této skutečnosti a k postupu školy písemně vyjádřit.
10. Škola splní oznamovací povinnost k orgánu sociálně právní ochrany dítěte. Oznamovacím místem je příslušný odbor obce s rozšířenou působností podle místa bydliště žáka.
11. Škola žákovi uloží výchovné opatření podle školního řádu a oznámí uložení tohoto opatření zákonnému zástupci nezletilého žáka.

12. V případě uživatelského zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.

Postup při distribuci OPL ve škole

1. Má-li pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci OPL, informuje o této skutečnosti vedení školy. Škola je povinná o této skutečnosti vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR (jedná se o podezření ze spáchání trestného činu).
2. Jestliže se distribuce OPL dopustila osoba mladší 18 let nebo bylo namířeno proti osobě mladší 18 let, vyrozumí škola také zákonného zástupce této osoby a orgán sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností.
3. Pokud v rámci podezření na distribuci OPL zajistí pracovníci školy nějakou látku, postupují způsobem popsaným níže.

Postup při nálezů OPL ve škole

1. V případě, kdy zaměstnanec školy nalezne v prostorách školy látku, kterou považuje za OPL, postupuje takto:
 - a) Látku nepodrobuje žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
 - b) O nálezů ihned uvědomí vedení školy a zpracuje písemný záznam o události.
 - c) O nálezů vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky.
 - d) V případě časové překážky na straně Policie ČR je třeba látku za přítomnosti dalšího zaměstnance školy s použitím ochranných rukavic vložit do obálky, na kterou se napíše datum, čas a místo nálezů. Obálku je nutné přelepit, přelep opatřit razítkem školy a podpisem zaměstnance a uschovat do školního trezoru. Zajištěnou látku bude následně předána Policii ČR.
2. V případě, kdy zaměstnanec školy zadrží u některého žáka látku, kterou považuje za OPL, postupuje takto:
 - a) Zabavenou látku nepodrobuje žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
 - b) O nálezů ihned uvědomí vedení školy.
 - c) O nálezů sepiše stručný záznam, který bude obsahovat datum, místo a čas nálezů, jméno a vyjádření žáka, u něhož byla látko nalezena. Zápis podepíše zaměstnanec i žák, u kterého byla látko nalezena (nebo který ji odevzdal). V případě, že žák odmítne zápis podepsat, uvede zaměstnanec tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen ředitel školy nebo jeho zástupce. Zápis záznamu založí školní metodik prevence do své agendy.
 - d) O nálezů škola vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky, a informuje zákonného zástupce žáka.
 - e) V případě, že je látko nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, zaměstnanec školy předá zajištěnou látku přivolanému lékaři, který se dostaví v případě, že to vyžaduje zdravotní stav žáka. Další postup nutný k identifikaci látky potom zajistí Policie ČR.
3. V případě, kdy zaměstnanci školy mají důvodné podezření, že některý z žáků má u sebe OPL, postupují takto:

a) Bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkontaktují s ní další postup a informují zákonného zástupce nezletilého žáka.

b) Do příjezdu Policie ČR zajistí dohled nad žákem a jeho izolaci od ostatních žáků. U žáka v žádném případě neprovádějí osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věcí.

2.2.2 Tabákové a nikotinové výrobky, alkohol

Charakteristika

Zákon č. 379/2005 a jeho novelizace zakazuje kouření ve vnějších i vnitřních prostorách všech typů škol a školských zařízení. Nedodržuje-li osoba zákaz kouření v místech uvedených v § 8 odst. 1 a 2, a to ani po výzvě zaměstnance školy, aby v tomto jednání nepokračovala nebo aby prostor opustila, je zaměstnanec školy oprávněn požádat městskou policii, nebo Policii ČR o zákrok směřující k dodržení zákazu. Podle ustanovení školního řádu je žákům v areálu školy a při akcích organizovaných školou zakázáno kouřit (jak klasické, tak i elektronické cigarety). Zakázáno je také tabákové výrobky do školy a na školní akce nosit.

Prodej alkoholu osobám mladším 18 let je v ČR zakázán. Zakázáno je rovněž osobám mladším 18 let alkohol nabízet, anebo je v konzumaci alkoholu podporovat. Podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let může být trestným činem nebo přestupkem. Podle ustanovení školního řádu je žákům v areálu školy a při akcích organizovaných školou zakázáno požívat alkoholické nápoje. Zakázáno je také alkohol do školy a na školní akce nosit.

Postup školy

Na konzumaci a/nebo přechovávání tabákových, nikotinových výrobků a alkoholu žáky se vztahuje výše uvedené (viz 2.1.1 Omamné a psychotropní látky), platí shora uvedené kroky a doporučení s tím, že škola plní oznamovací povinnost k OSPODu a Policii ČR, s ohledem na závažnost a okolnosti události, zejména pak v případě opakování.

Kdo řeší a s kým spolupracuje

- učitel, třídní učitel
- školní poradenské pracoviště
- vedení školy
- zákonní zástupci žáka

2.3 Šikana a kyberšikana

Charakteristika

Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či zaměstnanci školy které se v čase zpravidla opakuje a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany zaměstnance také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.

2.3.1 Podoby šikany

- **Přímá šikana** může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy), verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy); nebo neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).
- **Nepřímá šikana** má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka či učitele, rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepřijemné sexuální provokace.
- Jednou z nejčastějších forem šikany je také elektronická šikana, tj. **kyberšikana**, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook.com apod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhrůžných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhrůžné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí. Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat apod.) a naopak. Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které škole pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení.

2.3.2 Vymezení škádlení, ojedinělé agrese a šikany

Hranice, která odlišuje šikanování od běžného škádlení a ojedinělé agrese, bývá někdy nezřetelná. Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agrese neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu.

Podobně, jedná-li se o šikanu zaměstnance školy žáky, pak šikana není zlobení a nerespektování ze strany žáků, které postrádá znaky šikany. Naopak přerůstá v šikanu, stává-li se vědomým, záměrným, úmyslným a cítí-li zaměstnanec, že není v jeho moci jednání zastavit, cítí se bezbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák/žáci x zaměstnanec školy se obrací.

2.3.3 Spouštěče šikany

Spouštěčem šikany může být jakákoli odlišnost žáka nebo zaměstnance školy, např. fyzická zdatnost, vzhled, hmotnost, barva pleti, tělesná neobratnost, inteligence - snížení rozumových schopností, nebo naopak nadání, jazyková/komunikační bariéra, socio-ekonomická odlišnost, psychická odlišnost, speciální vzdělávací potřeby žáka apod. Šikana může mít specifický obraz, odehrává-li se ve vztahu k žákům nebo zaměstnancům z důvodu etnicity, rasové nebo národnostní příslušnosti, náboženské víry, sexuální orientace apod.

2.3.4 Motivy šikany

Motivem pro agresora šikany může být snaha:

- upoutat na sebe pozornost;
- získat nebo udržet obdiv spolužáků;
- zkusit hranice druhého, co vydrží;
- zbavit se nudy;
- napodobit chování agresora;
- předejít svému vlastnímu šikanování.

2.3.5 Znaky šikanování

Většina obětí šikany a jejich svědků se snaží situaci udržet co nejdéle v tajnosti, bojí se někomu svěřit. Důsledkem může být podcenění závažnosti a rozsahu výskytu šikany nebo obtížné nalezení útočníků. Proto je v prevenci velmi důležité zaměřit se specificky na identifikaci rizikových znaků a signálů pro výskyt šikany.

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet; účet např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejm. pronášené nepřátelským, nenávisným, pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem; • skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům apod.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;

- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;
- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit;
- zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy.

2.3.6 Doporučený postup při řešení šikany

1. Po celou dobu šetření platí zákaz podávání informací všem, kromě osob, popř. orgánů, které se na šetření přímo podílejí.

2. ŠKT posoudí prvotní informace a míru akutního ohrožení oběti. Na základě toho se zhodnotí, případně upraví opatření pro zamezení pokračování šikany a pro ochranu oběti a zváží přizvání externího odborníka na problematiku řešení šikany.

3. ŠKT provede samostatné rozhovory s aktéry šikany v pořadí: oznamovatel, oběť, svědci, agresor. Agresor se oddělí od svědků, aby je nemohl ovlivňovat. Nikdy se nekonfrontuje oběť s agresorem, mohou se konfrontovat výpovědi svědků. O rozhovorech se vedou přesné zápisy, včetně záznamu neverbálních projevů, přímé řeči apod. Zajistí se další důkazy. např. věci, kopie elektronické komunikace apod. Je třeba zjistit především:

- Kdo je oběť?
- Kdo je agresor?
- Kdy a kde k šikaně dochází?
- Jakou formou?
- Jak dlouho a jak často trvá?
- Proč se tak děje?
- Jaký trest/opatření aktéři navrhnou?
- Jak lze šikanu v budoucnu zabránit?

4. S ohledem na povahu a závažnost zjištění ŘŠ informuje PPP, OSPOD, případně Policii či další orgány.

5. Na základě šetření ŠKT navrhne opatření k řešení situace.

6. ŠMP informuje učitelský sbor o okolnostech vzniku, projevech a dohodnutém způsobu řešení situace.

7. TU pozve ZZ/R agresora a oběti do školy na samostatný pohovor, kde budou seznámeni s případem, řešením a přijatými opatřeními. Pohovoru je přítomen také ŠMP, VP, případně další členové ŠKT nebo zástupci externích odborníků a orgánů. Z pohovoru se provede zápis, který

zúčastnění podepíší. ZZ/R je v rámci pohovoru nabídnuta pomoc ŠPP, případně doporučena pomoc externích odborníků, jako např. PPP, SVP, terapeutů, psychiatrů.

8. S aktéry šikany dále individuálně a skupinově pracují TU a členové SPP. K tomu mohou být přizváni také externí odborníci.

2.3.7 Metody nápravy situace

Metoda usmíření

V případě počátečních případů šikany je třeba se zaměřit na pochopení nevhodného chování, sebereflexi agresora, vzájemnou komunikaci a úpravu vztahů. Nepřistupuje se k potrestání viníka.

Metoda vnějšího nátlaku

Záměrem je přinutit trestem a strachem viníky k zastavení agresivního chování a k dodržování oficiálních norem.

Další prostředky řešení situace:

Třídní hodina

TU zorganizuje třídní hodinu, které se zúčastní také zástupce ŠPP. Zde se situace probere, sdělí se nevhodnost a rizika agresivního chování a aktuálně přijatá opatření.

Další monitoring třídy

Třída je nadále sledována s ohledem na vztahy mezi spolužáky. V případě potřeby je realizována práce se třídou (tematicky zaměřená třídní hodina, selektivní prevence, pozvání specialistů apod.)

Mimořádná třídní schůzka

Svolává TU, účastní se také ŠMP nebo VP. ZZ/R jsou informováni o situaci, průběhu vyšetřování a opatřeních k zamezení dalších problémů. Jsou ubezpečeni o kompetencích školy případ dále řešit a vyzváni ke zvýšené pozornosti a spolupráci.

Škála opatření vůči agresorovi (agresorům)

Podle závažnosti šikany a podle přístupu agresora (agresorů) ke svému chování se uplatní některá z následujících opatření:

- domluva TU, TU prokazatelně informuje ZZ/R;
- napomenutí TU, důtka TU, důtka ŘŠ;
- podmíněné vyloučení ze školy, vyloučení ze školy (po splnění povinné školní docházky);
- snížená známka z chování;
- doporučení rodičům zainteresovaných dětí vyhledat odbornou pomoc (ŠPP, PPP, SVP);
- doporučení rodičům umístit žáka do pobytového oddělení střediska výchovné péče;
- návrh OSPODu k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy.

Následná pomoc aktérům šikany

Obětem, agresorům, jejich ZZ/R, případně dalším aktérům šikany je vždy nabídnuta pomoc pracovníků ŠPP, případně doporučena a zprostředkována pomoc dalších externích odborníků. Náprava a léčba šikany jsou složité, realizují se na základě rady odborníků především metodiků z PPP. Je třeba zdůraznit významnou úlohu spolupráce školy s rodiči obětí.

2.3.8 Šikana zaměstnance školy nebo zaměstnancem školy

Šikana zaměřená na zaměstnance je celostní a multidimenzionální problém, který se týká všech členů školy. Cílem šikany se může stát i velmi zkušený pedagog, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti. Nesmí být chápána jako individuální selhání konkrétního pracovníka.

a) Šikana ze strany žáků může probíhat různými, i velmi rafinovanými způsoby, přímo nebo nepřímo, stejně jako v kyberprostoru. Pro znaky šikany zaměstnance, její vyšetřování a nápravu v zásadě platí principy uvedené výše.

Postup v řešení šikany zaměstnance žáky:

1. Zaměstnanec školy v roli oběti šikany se co nejdříve obrátí na vedení školy nebo kteréhokoli jiného zaměstnance školy.
2. Zaměstnanec školy, který je svědkem šikany učitele nebo má pro ni důvodné podezření, neprodleně informuje ŘŠ.
3. Na základě dostupných informací věc prošetří ŠKT.
4. S agresory a třídou se také nadále pracuje (pohovory, případná výchovná a jiná opatření, třídní hodiny, intervenční preventivní program apod.).
5. O situaci a jejím řešení je po dohodě s obětí šikany informován učitelský sbor (zaměstnanecký kolektiv) a ZZ/R agresivního žáka.
6. ŘŠ nabídne zaměstnanci školy odbornou pomoc a podporu.

b) Šikana zaměstnance ze strany vedení (nejčastěji jako bossing), **kolegů** (nejčastěji jako mobbing), **podřízených kolegů** (nejčastěji jako staffing), nebo šikana ze strany **ZZ/R** postrádá aspekt rizikového chování žáků. Tyto formy šikany patří do pracovněprávní problematiky, postupy řešení vymezuje zákoník práce, případně trestní či občanský zákoník. Je-li důvodné podezření, že je spáchán trestný čin, provinění, čin jinak trestný nebo přestupek, ŘŠ vždy věc oznamuje Policii ČR, v případě nezletilých žáků také OSPODu.

c) Šikana nebo nevhodné chování zaměstnance školy vůči žákovi

U zaměstnanců školy se ve vztahu k žákům kromě samotné šikany můžeme setkat s ybergroomingem (manipulací kyberprostoru, cílem je osobní schůzka), kyberstalkingem (pronásledováním, kybernetickým lovem) nebo harassmentem (obtěžováním). V případě, že někdo ze zaměstnanců školy, žáků, ZZ/R žáků nebo jiná osoba předá ŠKT informaci o nevhodném chování některého ze zaměstnanců školy, postup řešení je stejný jako při řešení

šikany. Tyto formy šikany patří do pracovněprávní problematiky a postupy řešení vymezuje zákoník práce, případně trestní či občanský zákoník. Je-li důvodné podezření, že je spáchán trestný čin, provinění, čin jinak trestný nebo přestupek, ŘŠ vždy věc oznamuje Policii ČR, v případě nezletilých žáků také OSPODu.

Kdo řeší a s kým spolupracuje

- učitel, třídní učitel
- školní poradenské pracoviště
- vedení školy
- zákonní zástupci žáka

2.4. Projevy agrese a autoagrese

2.4.1 Verbální agrese, hrubé a vulgární výrazy

Charakteristika

Verbální agrese je na školách obecně velmi častým jevem. Především je nutné jednoznačně a jasně deklarovat nesouhlas a takové chování odmítnout. Děti budou mluvit tak hrubě, jak jim to okolí dovolí. Je tedy nutné jasně vyjádřit, že nejde o žádoucí ani tolerované společenské chování. Řeč je natolik spjata s myšlením, že společenská tolerance verbální agrese a užívání hrubých výrazů s sebou nutně přináší i hrubé chování.

Doporučený postup

1. Na začátku školní docházky TU společně se žáky stanoví ve své třídě obecná pravidla soužití jako vyjádření žádoucích hodnot. V nich je jasně deklarován požadavek slušného mluvení a chování. Pravidla na začátku každého školního roku a v případě potřeby i během něj se žáky znovu probere. O tom provede zápis do třídní knihy.
2. Dodržování obecných pravidel slušné komunikace a společenského chování všichni pedagogičtí pracovníci školy u žáků sledují a důsledně vyžadují, a to i na akcích mimo budovu školy.
3. Zaměstnanec školy, který je svědkem porušování pravidel slušného chování, na to žáka neprodleně upozorní a dle svých možností zamezí dalšímu pokračování. V případě opakovaného nebo zvláště hrubého porušení pravidel toto neprodleně oznámí TU a VP.
4. TU v případě opakovaného nebo zvláště hrubého porušení pravidel chování žáka neprodleně přistoupí k řešení formou pohovoru se žákem, zaznamenaným pohovorem se ZZ/R, udělení výchovného opatření.

2.4.2 Fyzická agrese

Charakteristika

Agresivní chování žáka vůči druhým, např. údery, kopy, chvaty, hmaty, kousání, házení předmětů, ničení vybavení třídy, školy.

Postup

Zaměstnanec školy, který je chování žáka přítomen:

1. Zajistí bezpečí ostatním žákům – oddělí je od agresora. Odstraní z žákova dosahu nebezpečné předměty (např. nůžky, skleněné předměty, židle).
2. Přivolá pomoc ze strany dalších pedagogických pracovníků (prostřednictvím žáků, dalších zaměstnanců, telefonu atp.).
3. Zajistí odchod agresivního žáka nebo odchod ostatních žáků z místa (za dohledu zaměstnance školy).
4. Snaží se agresora zklidnit. Na žáka v akutním afektivním stavu hovoří klidným hlasem, v případě, že žák reaguje negativně, nekomunikuje s ním. Mezi sebou a žákem udržuje bezpečnou vzdálenost, vhodné je využít ochrannou bariéru, např. lavici (fyzická síla člověka v afektu se násobí).
5. V případě potřeby a s ohledem na danou situaci poskytne první pomoc.
6. Informuje (zajistí informování) členy ŠKT.
7. Nadále se snaží žáka verbálně uklidnit, snaží se ho přimět, aby se posadil. Hlídá, aby si žák neublížil (zajišťuje např. prostor u oken). Čeká na pomoc dalších zaměstnanců.
8. TU, SPP nebo přítomný zaměstnanec školy kontaktuje ZZ/R, v případě potřeby RZS, při závažné agresi i Policii ČR.

TU ve spolupráci se ŠKT a svědky událost vyšetří. Na základě tohoto šetření ŘŠ rozhodne o dalším postupu.

2.4.3 Napadení zaměstnance školy

Doporučený postup

1. Zabezpečit si odstup od agresora. Využít bariéru (lavici apod.). Odstranit nebezpečné předměty (nůžky, skleněné předměty apod.).
2. Uvědomit si konfliktní situaci – nenechat se zavléct do sporu, nehádat se.
3. Mluvit a projevovat se klidně, snížit hlas, mluvit spisovně, stále vystupovat v roli zaměstnance školy.
4. Snažit se uklidnit agresora, snažit se udržet třídu na své straně.
5. Rozhovor ukončit neutrálně, bez ohledu na to, kdo je v právu (možná jsme si nepochopili apod.).
6. V případě potřeby zajistit pomoc ze strany dalších pedagogických pracovníků (prostřednictvím žáků, dalších zaměstnanců, telefonu).
7. Informovat (zajistit informování) členy ŠKT.

TU, ŠPP nebo přítomný zaměstnanec školy kontaktuje ZZ/R žáka, v případě potřeby Zdravotnickou záchrannou službu.

Při očekávání obtížného osobního jednání (se žáky, ZZ/R, popř. externími subjekty) si daný pedagog dopředu zajistí přítomnost dalšího kolegy.

2.4.4 Agresivní chování žáka vůči sobě (autoagrese/sebepoškozování)

Charakteristika

Autoagrese / Sebepoškozování je agresivní chování, které žák směřuje sám na sebe a může mít různé podoby.

Pro sebepoškozování je charakteristické, že se opakuje a je návykové. Jedná se většinou o způsob vypořádávání se s nepříjemnými duševními stavy, lze ho považovat i za jistý způsob komunikace, zejména volání o pomoc. Může být součástí dalšího onemocnění (porucha osobnosti, poruchy příjmu potravy, závislosti apod.)

Mezi sebepoškozování patří řezání, pálení kůže, škrábání, píchání jehlou, rozrušování hojících se ran, kousání, údery, nárazy, tahání vlasů a kůže atd. Nejčastějším místem poškozování však bývají ruce, zápěstí a stehna. Ve společnosti se o sebepoškozování ví a mluví velmi málo, s tímto problémem se však potýká mnoho osob, především dospívajících.

Postup

1. Zaměstnanec školy, který je chování žáka přítomen, zajistí bezpečí ostatním žákům, odstraní z žákova dosahu nebezpečné předměty.
2. Přivolá pomoc ze strany dalších pedagogických pracovníků (prostřednictvím žáků, dalších zaměstnanců, telefonu).
3. Zajisti odchod žáka nebo odchod ostatních žáků z místa (za dohledu zaměstnanců školy).
4. Snaží se žáka verbálně zklidnit a přesvědčit ho, aby chování zanechal. Hovoří na něj klidným hlasem. Snaží se autoagresivní chování zastavit (vždy je třeba nutné vzít v úvahu fyzickou sílu žáka, která se v situaci afektu násobí), např. vzít žáka za ruce, navázat oční kontakt, nabídnout alternativu (změnu situace).
5. V případě, že se žák sebepoškozují za použití nějakého předmětu (žiletka, střep), snažíme se žáka přesvědčit, aby předmět položil před sebe, stále udržujeme bezpečnou vzdálenost dle situace.
6. V případě potřeby poskytne první pomoc.
7. Informuje (zajisti informování) členy ŠKT.
8. Nadále se snaží žáka verbálně uklidnit, snaží se ho přimět, aby se posadil. Hlídá, aby si žák neublížil (zajišťuje např. prostor u oken). Čeká na pomoc dalších zaměstnanců.

TU, SPP nebo přítomný zaměstnanec školy kontaktuje ZZ/R žáka, v případě potřeby RZS.

TU ve spolupráci se členy ŠKT a svědky událost vyšetří. Na základě tohoto šetření ŘŠ rozhodne o dalším postupu.

2.4.5 Poruchy příjmu potravy

Charakteristika

Jedná se o specifický druh autoagrese. Mezi poruchy příjmu potravy patří mentální anorexie, mentální bulimie a také výrazné přejídání spojené s jinými psychickými poruchami.

Mentální anorexie je úmyslné snižování hmotnosti, její střežení a zkreslené vnímání vlastního těla.

Mentální bulimie jsou opakující se záchvaty přejídání spojené s nadměrnou kontrolou tělesné hmotnosti vedoucí ke krajnímu řešení – zvracení.

Charakteristické znaky a projevy:

- zkreslené vnímání vlastního těla týkající se hmotnosti, postavy;
- manipulace se stravou (vice či méně vědomá) - nejčastěji odmítání jídla, extrémně nízký energetický příjem, střídání období hladovění a přejídání;
- zvracení – jeho vyvolávání, zneužívání laxativ (látky s projímavými účinky) nebo diuretik, (odvodňovací léky);
- snaha o co největší energetický výdej skrze pohyb a přehnané cvičení;
- u mentální anorexie výrazný úbytek na váze;
- kožní problémy, úbytek vlasů;
- nesoustředěnost, nespavost, výkyvy nálad.

Poruchy příjmu potravy se nejčastěji projevují během dospívání a rané dospělosti u dívek, mohou se ale rozvinout i v pozdějším věku nebo naopak již v dětství, a i u chlapců.

Doporučený postup při podezření na poruchy příjmu potravy u žáka

1. Na místě je primární všímavost zaměstnanců školy – změny váhy, vzhledu, chování, nálad, výpovědi žáka a spolužáků.
2. Při podezření na poruchy příjmu potravy u žáka zaměstnanec školy neprodleně informuje TU a ŠKT. Má-li informace přímo od žáka, podpoří ho, ale neslibuje mu mlčenlivost.
3. TU, popř. člen ŠPP nebo, dle rozhodnutí ŘŠ, pedagog, kterému žák důvěřuje, s ním provede pohovor.
4. Diskrétní pohovor může TU nebo člen ŠPP provést i s dalšími zaměstnanci školy, kamarády, popř. sourozenci žáka.
5. Na základě šetření po poradě se ŠKT uvědomí TU ZZ/R žáka. Nabídne jim pomoc ŠPP nebo doporučí využití externích odborníků (lékařů, klinických psychologů, psychiatrů, terapeutů).
6. Pokud ZZ/R situaci neřeší nebo ji řeší nedostatečně, škola kontaktuje OSPOD.
7. V případě akutního ohrožení zdraví a života (např. náhlý kolaps) škola poskytne první pomoc, popř. zavolá RZS a informuje ZZ/R.

Kdo řeší a s kým spolupracuje

- třídní učitel
- školní poradenské pracoviště
- vedení školy
- pediatr/praktický lékař
- zákonní zástupci žáka

2.5 Extremismus, rasismus, xenofobie, homofobie, antisemitismus

Charakteristika

Extremistické chování je takové, které je vědomě konáno ve prospěch politických, náboženských a etnických hnutí a ideologií, která směřují proti základům demokratického ústavního státu. U žáků se zpravidla jedná pouze o dílčí postoje a formy podpory, které mají často pouze slabý ideologický základ.

Rasistické chování je takové, které na základě přisouzení psychických a mentálních schopností a dovedností skupinám definovaným podle biologického, rasového či národnostního původu příslušníky těchto skupin nepřiměřeně nebo negativně hodnotí a případně je i poškozují.

Xenofobní chování spočívá v nedůvěře, odporu a nepřátelství ke všemu cizímu, na základě subjektivních prvků cizosti (jinakosti) vyvolává obavy ze subjektů, které jsou jako cizí pojmány a v krajních případech může vést k jejich poškozování.

Homofobní postoje a chování vyjadřují nepřátelství vůči LGBT komunitě, souvisí se šikanou a extrémismem.

Antisemitské jednání je takové, které vyjadřuje nepřátelství nebo předpojatost vůči židovskému náboženství nebo rase a poškozují objekt židovského charakteru.

Mezi rizikové chování žáků patří:

- Verbální a fyzické napadání spolužáků, zaměstnanců kvůli jejich politickému či náboženskému přesvědčení anebo rasovému, národnostnímu, etnickému či třídnímu původu.
- Propagace a agitace ve prospěch extremistických hnutí na půdě školy a snaha o získání nových stoupenců mezi vrstevníky.
- Zpochybňování výkladu historie či pojetí demokracie.
- Využití prostor a vybavení ve prospěch extrémistických aktivit
- Zanedbávání školních povinností kvůli volnočasovým extremistickým aktivitám mimo školu.

Prevence

Na přijetí extrémistického a netolerantního chování mají silný vliv především blízcí vrstevníci a rodina. Pravidlem prevence tohoto chování jsou školou zprostředkované programy podporující demokratické hodnoty a principy lidských práv a tolerance (debaty s angažovanými osobami). Důležitá je dlouhodobá práce s třídním kolektivem, posilování pozitivního klimatu ve třídě/ ve škole a diagnostika vztahů ve třídě žáků (sledování verbálních a fyzických projevů, stylu oblékání apod.). Pedagog v žádném případě nekomentuje odlišnosti žáků a studentů.

Postup při zjištění extrémistického nebo netolerantního chování

Zaměstnanec, který extrémistické nebo netolerantní chování zjistí nebo o nich přijme informaci jako první, reaguje na nevhodné poznámky či chování žáků důsledně a ihned.

1. Snaží se takovému jednání dále zabránit.
2. Informuje neprodleně KTŠ a TU.
3. Pořídí o události písemný záznam prvotní informace. Zde budou popsány všechny důležité okolnosti, jako: kdo, kdy, kde, co, jak, proč.

Událost prošetří TU společně se KTŠ:

- diagnostika hloubky extremistického (a dalších) přesvědčení a vazby na extremistické scény (a další) mimo školu a zjištění rozšíření konkrétních postojů v kolektivu, třídě a škole;
- okamžité a razantní vystoupení proti projevům intolerance mezi žáky;
- v případě zjištění hlouběji zakotvených postojů (opakované verbální či vizuální projevy s možným extremistickým podtextem, účast žáka v extremistické partě, užití násilí s extremistickým podtextem) informování rodičů a nabídnutí spolupráce;
- písemný záznam z šetření doplňující nebo upřesňující záznam prvotní informace; zjištění okolností a příčin jednání, které mohou mít na posouzení značný vliv;
- TU nebo SPP informuje ZZ/R.
- Je-li důvodné podezření, že byl spáchán trestný čin, provinění, čin jinak trestný nebo přestupek, ŘŠ vždy věc oznamuje Policii ČR, v případě nezletilých žáků také OSPODu.
- Ve výuce je třeba se zaměřit na výuku této problematiky, pozveme experty k diskusi se žáky.

Kdo řeší a s kým spolupracuje

- třídní učitel
- školní poradenské pracoviště
- vedení školy
- zákonní zástupci žáka
- příp. Policie ČR, OSPOD

2.6 Krádeže a vandalismus

Charakteristika

Krádeže a ničení majetku školy jsou nejčastějšími formami protiprávního jednání, se kterými se setkáváme ve školním prostředí.

Postup při nahlášení krádeže žákem

- o události pořídí záznam na základě výpovědi poškozeného;
- věc předat orgánům činným v trestním řízení (ohlásit na místní nebo obvodní oddělení Policie ČR), nebo poučit poškozeného žáka (jeho zákonného zástupce), že má tuto možnost;
- v případě, že je znám pachatel, je třeba nahlásit věc orgánu sociálně-právní ochrany (byl-li pachatel mladší 18 let) a současně věc předat orgánům činným v trestním řízení.

Postup při vzniku škody

- jakmile vznikne škoda na školním majetku, je třeba o celé záležitosti vyhotovit záznam a pokusit se odhalit viníka;
- v případě, že viníka škola zná, může na něm (jeho zákonném zástupci) vymáhat náhradu škody;
- v případě, že nedojde mezi zákonnými zástupci nezletilého dítěte a školou k dohodě o náhradě škody, může škola vymáhat náhradu soudní cestou. Za škody úmyslně způsobené žáky odpovídají jejich ZZ/R, popř. sami zletilí žáci.

Kdo řeší a s kým spolupracuje

- vedení školy
- třídní učitel
- školní poradenské pracoviště
- OSPOD (opakované jednání, výchovná opatření, která zvolila škola, neměla žádný účinek), systém včasné intervence
- Policie ČR (v případě, kdy způsobená škoda je nikoliv nepatrná, nikdo nejeví snahu o nápravu a škola není vlastními silami schopná domoci se takové nápravy. Musí se jednat o úmyslné poškození nebo zničení věci. Hlásí se také tehdy, jestliže o to žádá poškozený nebo poškozená nebo jejich zákonní zástupci.)

2.7 Rizikové sexuální chování

Charakteristika

Rizikové sexuální chování je souborem projevů chování, které doprovázejí sexuální aktivity a současně vykazují pro jedince rizika v různých oblastech (zdravotní, sociální atd.). Lze sem zařadit např. předčasné zahájení pohlavního života, nechráněný pohlavní styk při náhodné známosti, nutkavé sexuální chování, sexuální aktivity na veřejnosti, promiskuitní chování, prostituci a kuplířství, násilné a jinak rizikové sexuální praktiky, kombinace užívání návykových látek a rizikového sexu, sexuální zneužívání ve všech jeho formách, sdílení nebo zveřejňování intimních záznamů s rizikem jejich následného zneužití apod.

Nepodceňujeme v oblasti prevence významnou úlohu sexuální výchovy. Je nutné motivovat žáky k vytvoření zdravých postojů v této oblasti. Je žádoucí, aby si žáci osvojili odpovědné chování, rozhodování a komunikaci v situacích souvisejících se sexuálním zdravím. Nebezpečí hrozí z hlediska celospolečenského v souvislosti s využíváním internetu, s komercializací sexu, sexuálním zneužíváním, zvyšuje se počet výskytu pohlavně přenosných chorob, narůstá počet HIV pozitivních, rozmáhá se homofobie. K sexuální výchově přistupujeme systematicky, jelikož se jedná o dlouhodobé, záměrné, cílevědomé působení na žáka.

Primární prevence rizikového sexuálního chování

- preventivní programy přizpůsobit věku a vzdělání cílové skupiny,
- předávat informace o způsobech ochrany před nemocemi,

- informovat o tom, co je sexuální zneužívání a rizikové sexuální chování,
- upozorňovat na práva dítěte a důstojnost člověka,
- podporovat tvorbu zdravých postojů k vlastnímu tělu, vztahům a sexuálnímu chování,
- minimalizovat projevy nesnášenlivosti, předsudky apod. v oblasti vztahů, sexu a sexuální orientace.

Doporučené rady při zjištění sexuálně rizikového chování

Existují tři základní ukazatele, kdy lze sexuální chování pokládat za škodlivé a kdy by měl učitel zasáhnout:

1. pokud ho dítě neprovádí v soukromí;
2. pokud vznikne podezření, že při něm nějak zraňuje sebe nebo někoho dalšího;
3. pokud se ze sexuálního chování stane nutkavé chování (to znamená, že tomuto chování dítě věnuje tolik prostoru, že zanedbává svoje běžné povinnosti, hygienu, přátele, učení a podobně).

Kdo řeší a s kým spolupracuje – doporučený postup

Situaci řeší v tomto pořadí:

1. třídní učitel,
2. školní metodik prevence, výchovný poradce,
3. vedení školy,
4. zákonní zástupci žáka, žáci,
5. OSPOD,
6. další odborník (psycholog, sexuolog, psychoterapeut).

V případě, že se jedná o patologii rodiny, je vhodné doporučit psychoterapeutickou pomoc. Dospělý je povinen chránit a prosazovat nejlepší zájem dítěte. Zjištěné násilí páchané na dítěti (i sexuální) je povinen ohlásit Orgánům sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD) nebo na Policii ČR.

2.8 Psychická krize/duševní onemocnění žáka

Charakteristika

Psychická krize či duševní onemocnění žáka se projevuje zejména ve starším školním věku a v období dospívání. Diagnostika duševního onemocnění je VŽDY JEN v rukou odborníka (klinický psycholog, psychiatr, pediatr, neurolog).

Ukazatelem duševní nepohody a začínajícího duševního onemocnění žáka může být: zvýšená nemocnost či úrazovost, nechutenství, nevolnosti při příchodu nebo odchodu ze školy, výrazné změny hmotnosti, nápadná únava či ospalost, sebepoškozování, pasivita a ztráta zájmu o dění ve škole, smutek, výrazné emoční rozlady – zejména v případě školního neúspěchu, strach ze známek a z reakce rodičů, projevy zvýšené agrese vůči okolí, zvýšený neklid a nepozornost, výrazné zhoršení prospěchu, samotářství a izolovanost dítěte, opakované neplnění povinností, záškoláctví, opakované pozdní příchody, nechut jít do školy nebo nechut jít domů, vyhýbavé chování vůči rodině nebo jiné dospělé osobě, výrazné změny v hodnotovém a nebo spirituálním systému dítěte.

Postup při zjištění psychické krize/duševní onemocnění žáka

- zachycení signálů (změna chování) nebo informace od samotného žáka, jeho spolužáka či zákonných zástupců,
- podpůrný rozhovor (vede primárně TU, ŠP, VP nebo ŠMP; případně někdo, komu žák věří a má s ním důvěrný vztah),
- kontaktování zákonných zástupců (s vědomím žáka, nejednat za jeho zády; v případě zletilého žáka postup s kontaktováním rodičů není nutný, pokud si to dotyčný nepřeje),
- domluva na dalším postupu: pedagog poskytuje základní informace, nikdy nediagnostikuje ani neléčí!
- zprostředkování kontaktu s příslušnými odborníky (PPP, psychologické nebo psychiatrické ambulance),
- pokud je diagnóza známá, seznámení se s diagnózou v rámci ŠPP, případná konzultace s PPP,
- v případě odmítavého či nespolupracujícího postoje rodičů se může pedagog obrátit na psychologa spádové PPP s žádostí o metodickou podporu pro práci s daným žákem, a to i proti vůli rodičů,
- jedná-li se o ohrožení zdraví či života dítěte dle Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, musí se kontaktovat OSPOD (i dítě může bez vědomí rodičů),
- vypracovat Krizový plán pro konkrétní dítě

Body krizového plánu

- v případě potřeby poskytnout žákovi prostor ke zklidnění (vzadu ve třídě, před sekretariátem): vždy pod dozorem zaměstnance školy;
- do 15 minut: absence se nezapočítává;
- nad 15 minut: vyhodnocuje se stav žáka + začíná se započítávat absence;
- pokud se stav žáka horší či už od samého začátku neumožňuje plnohodnotný návrat do třídy a ke studiu, TU nebo někdo ze ŠPP, případně vedení školy kontaktuje zákonného zástupce, který sám (nebo jím pověřená osoba) vyzvedává žáka ze školy;
- pokud ZZ nereaguje, odmítá spolupracovat či se jedná o bezprostřední ohrožení zdraví dítěte či jeho okolí, volá se Rychlá záchranná služba (Zákon č. 86/1992 Sb., o péči o zdraví lidu v platném znění §23); člověka lze hospitalizovat bez jeho souhlasu v případě, že jeví známky duševní poruchy nebo intoxikace a je nebezpečný sobě nebo svému okolí.

Možnosti a limity podpory ze strany pedagoga a školy

- **Plán pedagogické podpory na dobu určitou** (jasně stanovené datum, případně lze prodloužit či aktualizovat); vypracovává se na základě potřeby ze strany školy nebo žádosti rodiče;

• IVP

1. na žádost ZZ, v případě zletilého na jeho vlastní žádost;
 2. po schválení ŠPP a ředitele školy (není to automatické, musí splňovat podmínku „Žák s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního stavu“);
 3. se zprávou od pediatra, psychologa, psychiatra, neurologa a doporučeno Školským poradenským zařízením (PPP, nutné absolvovat vyšetření);
- práce se třídou (je-li nutná).

Postup v případě problémů s uzavřením klasifikace

• Odložená klasifikace

ZŠ: Za 1. pololetí nejpozději do 30. března (datum ale určuje ředitel školy); pokud to není možné, žák je za 1. pololetí nehodnocen; za 2. pololetí nejpozději do 30. září (ale datum určuje ředitel školy); pokud to není možné – žák opakuje ročník, což neplatí v případě, kdy žák na daném stupni ročník už jednou opakoval (výjimka je možná z vážných zdravotních důvodů).

SŠ: Za 1. pololetí nejpozději do 30. června (datum určuje ředitel školy); za 2. pololetí nejpozději do 30. září; žák, který na konci 2. pololetí neprospěl nejvýše ze 2 povinných předmětů, koná z těchto předmětů opravnou zkoušku nejpozději do konce příslušného školního roku.

• Tolerance vyšší absence:

ZŠ: podloženo Plánem pedagogické podpory nebo IVP;

SŠ: tolerance do 40 % docházky (podloženo vyjádřením PPP), nad 50 % absence VŽDY komisionální zkouška z příslušného předmětu); náhradní termín viz. předcházející bod.

• Opakování ročníku nebo vyloučení ze školy

– na žádost ZZ nebo zletilého žáka

– rozhodnutí zcela v kompetenci ředitele (žádosti nemusí být vyhověno)

Kdo řeší a s kým spolupracuje

- třídní učitel
- školní poradenské pracoviště
- vedení školy
- zákonní zástupci žáka
- v případě potřeby PPP, psychologická nebo psychiatrická ambulance

2.9 Syndrom CAN

Charakteristika

Syndrom CAN = syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Jde o jakoukoliv formu týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, která je pro naši společnost nepřijatelná. Dítě nejčastěji poškozuji jeho rodiče a další členové rodiny, pokud jsou k dítěti necitliví a bezohlední a pokud je podřizují nebo využívají k uspokojení vlastních potřeb.

Jedná se o známky poranění, například o modřiny, otoky, řezné rány, otisky dlaně a prstů, stopy po opaření, popálení cigaretou, lysinky ve vlasech, trvalý hlad, podvýživa, špatná hygiena, zkažené zuby, nedostatečné oblečení, vyčerpanost a přepracovanost, změny v chování, dlouhodobá depresivní nálada, stísněnost, nezáměr o dění kolem, sebepoškozování, potíže se soustředěním, zhoršení prospěchu. Je třeba dávat pozor zvláště při opakování.

Možné formy:

- fyzické týrání (opakované násilné projevy vůči dítěti);
- psychické týrání (nadávky, ponižování, neustálá a nepřiměřená kritika, zesměšňování dítěte, výhrůžky, zvýšená kontrola, zamezování ve styku s vrstevníky apod.; rovněž přítomnost dítěte u domácího násilí);

- sexuální zneužívání (každé nepřiměřené vystavení dítěte sexuálnímu činu nebo chování, které vede k uspokojování potřeb zneuživatelé;
- různé formy zanedbávání (fyzické a výživové zanedbávání, zanedbávání oblékání, špatné bytové podmínky, nedostatečný dohled nebo dokonce opuštění dítěte, dále zanedbávání zdravotní péče, vzdělávacích a vývojových potřeb a ochrany před rizikovým prostředím).

Změny v chování dítěte:

- celková stísněnost a nezáměr o dění kolem
- zvýšená opatrnost v kontaktu s dospělými
- úzkost a vyděšené reakce v přítomnosti konkrétních dospělých osob
- nebo naopak touha po citu a pozornosti jakéhokoliv dospělého
- sebepoškozování
- potíže s učením, nenošení pomůcek, chudá slovní zásoba
- nedostatečná hygiena, oblečení neadekvátní počasí a účelu
- útky z domova
- opakovaná zranění včetně zlomenin
- modřiny a otoky
- otisky různých předmětů a rukou na těle
- trvalý hlad, podvýživa
- vyčerpanost

Primární prevence syndromu CAN

V rámci všeobecné prevence je třeba zařadit tuto problematiku do výuky. Je třeba žáky informovat o dětských právech, hranicích, které by neměl ani rodič překročit, co dělat, pokud se dítě setká s prvními projevy týrání, zneužívání či zanedbávání, tzv. tabu zónách na těle dítěte, na koho se obrátit.

Doporučené postupy při zjištění syndromu CAN

- Důležitá je všímavost pedagoga, zda dítě nese nějaké stopy týrání. Jde o změny chování žáka či o fyzické známky vypovídající o násilném zacházení s dítětem.
- Vyučující informuje třídního učitele a výchovného poradce. Tyto dvě osoby sdělí podezření řediteli školy. V týmu, na základě zjištění od dalších vyučujících dítěte, záležitost vyhodnotí a oznámí podezření OSPOD. Tím splní OZNAMOVACÍ POVINNOST, která škole vyplývá dle § 10 odst. Č. 4, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí.
- Vyučující/třídní učitel se citlivým způsobem v soukromí může dítěte dotázat na jím zaznamenané projevy (o pohovoru učiní záznam). Je nutné respektovat případnou neochotu dítěte o věci mluvit. V případě sexuálního podtextu je nezbytné vyvarovat se podsouvání odpovědí dítěti, zaznamenat co nejpřesněji sdělení dítěte a dále doporučujeme věc více nerozebírat a neprodleně skutečnost oznámit na OSPOD.

- Další kroky škola činí ve spolupráci s OSPOD či orgány činnými v trestním řízení. Při podezření z týrání, zvláště sexuálního zneužívání je kontaktování rodiny spíše nežádoucí. Naopak u zanedbávání je spolupráce školy a rodiny žádoucí.

Kdo řeší a s kým spolupracuje

- třídní učitel
- školní poradenské pracoviště
- vedení školy
- zákonní zástupci žáka

2.10 Rizikové chování žáků v dopravě

Charakteristika

Rizikové chování v dopravě můžeme obecně charakterizovat jako takové jednání, které vede v rámci dopravního kontextu k dopravním kolizím a následně k úrazům nebo úmrtím.

Dělíme ho zejména podle cílové skupiny, o které pojednáváme. Základní dělení představují motorizovaní a nemotorizovaní účastníci dopravy:

- chodec,
- cyklista,
- cyklista v městském prostředí,
- cestující hromadnou dopravou,
- spolujezdec v motorizovaném vozidle,
- řidič mopedu nebo motocyklu s objemem do 50 cm³.

Druhým kritériem pro dělení je věk cílové skupiny. Z pohledu prevence ve školách je nejvýznamnější dopravní výchova, která začíná na prvním stupni základních škol (navazuje na předškolní dopravní výchovu). V rámci prevence rizikového chování je tomuto tématu věnována pozornost i na středních škol.

Dělení podle typu rizikového chování:

- rizikové chování způsobené neznalostí dopravních předpisů;
- rizikové chování způsobené osobnostními faktory (agresivní jednání, vyhledávání vzrušujících zážitků, deprese, přeceňování vlastních schopností);
- rizikové chování způsobené vlivem návykových látek (alkohol a jiné drogy).

Prevence

V rámci preventivních aktivit v dopravě předcházíme nehodám (selhání dopravního systému), úrazům, ztrátám na životech, psychickým traumatům, materiálními škodám, negativním ekonomickým dopadům (např. jako důsledku dopravního kolapsu), ničení životního prostředí.

Příklady jednotlivých opatření:

- dopravní výchova na školách;
- před každou akcí konanou mimo budovu školy řádně poučit žáky nebo studenty o BOZP (zápis v ŽK nebo na samostatném formuláři);
- výcvik a výchova v autoškolách aj.;
- informačně-edukativní kampaně;
- mediální kampaně;
- rehabilitační programy pro řidiče.

Kdo řeší a s kým spolupracuje

- třídní učitel
- školní metodik prevence a výchovný poradce
- vedení školy
- zákonní zástupci žáka

Zastřešující organizace pro bezpečnost silničního provozu

- BESIP působící při Ministerstvu dopravy ČR (metodologická podpora a informace)
- městská a dopravní policie (dozor, vzdělávání a nácvik praktických dovedností)
- Centrum dopravního výzkumu (odborné publikace)
- Centrum adiktologie VFN a 1. LF UK Praha (selektivní primární prevence)

2.11. Vniknutí cizí osoby či osob do areálu školy, útok aktivního střelce

Neoprávněnému vniknutí do objektu školy je předcházeno kontrolou každé cizí osoby provozním zaměstnancem konajícím službu v recepci školy. Provozní zaměstnanec identifikuje cizí osobu a vyžaduje po ní informace o důvodu návštěvy. Vstup do školní budovy je povolen výhradně zaměstnancům, žákům školy, jejich zákonným zástupcům. Cizím osobám je vstup do školy umožněn pouze v doprovodu zaměstnance školy a po ohlášení účelu návštěvy a jména navštívené osoby.

Způsob zabezpečení školy:

- a) kontrola hlavního i vedlejšího vchodu provozním zaměstnancem konajícím službu v recepci školy;
 - b) uzamčené dveře všech vstupů do školy;
 - c) zaměstnanci školy mají zakázáno vpouštět do objektu společně s nimi jakoukoli cizí osobu;
 - d) zajištění budovy elektronickým zabezpečovacím systémem mimo dobu školního vyučování.
- Pokud dojde i přes výše uvedená opatření k vniknutí cizí osoby či osob a je důvod domnívat se, že jsou tyto osoby nebezpečné, pak je zaměstnanec, který toto zjistí, povinen neprodleně uvědomit Policii ČR a poté neprodleně oznámit tuto skutečnost nadřízenému zaměstnanci – řediteli školy, event. osobě, která je pověřena jeho zastupováním. Poté musí vyčkat příjezdu hlídky a zpřístupnit objekt prohlídce.

Definice pojmu aktivní útočník

Aktivním útočníkem se označuje osoba, která z různých důvodů má potřebu ublížit lidem ve svém okolí. Jeho útok přichází nečekaně a je většinou velmi brutální. Nejčastějšími útočníky ve školách jsou současní či bývalí studenti.

Varovné a typické znaky:

- útočník se často chlubí svému okolí, hledá sympatizanty,
- obdivuje násilí,
- na internetu zveřejňuje své násilnické názory,
- klade řečnické otázky, např. Jaké by to bylo, kdybych někoho zabil?
- uvádí poznatky a zkušenosti získané z dosud známých útoků;
- akce je naplánovaná,
- cílem je zabít nebo zranit co nejvíce lidí v krátkém čase,
- místem útoku bývá prostor s velkou hustotou lidí,
- výběr obětí je náhodný,
- různí útočníci volí různé druhy zbraní,
- útok trvá cca 15 min,
- útočník se obvykle nechce dostat do střetu s policií

Doporučení v případě útoku

- **Uteč!** Je-li to možné, dostaň se z dosahu útočníka, je nutné myslet na ochranu zdraví a života;
- **Schovej se!** Zamkni se (zabarikáduj, znemožni nebo zkomplikuj vstup);
- Vypni techniku v učebně (PC, dataprojektory) ticho je důležité;
- Zapni tichý režim mobilů (přístroj nevypínej);
- Varuj ostatní (mobil – skupina na WhatsApp);
- Volej tísňovou linku 158, oznam, kde jsi a co se děje;
- Zkus zklidnit ostatní v místnosti;
- Nereaguj na osoby za dveřmi (možná lest);
- Vyčkej příchodu policie, dbej jejich pokynů, nepleť se do cesty;
- **Bojuj!** Braň se. V případě, že jsi učinil všechny výše popsané kroky a útočník se k tobě přesto dostal, udělej vše pro svou ochranu.

Pro prevenci obecně platí následující:

- všimnout si svého okolí, neobvyklého chování a vyjadřování lidí, přítomnosti cizích osob apod.;
- věnovat pozornost chování ve virtuálním prostředí (sociální sítě, blogy, diskuse);
- vědět o relativně bezpečném úkrytu (možnost zamknout se v místnosti);
- vždy vědět, kudy se nejrychleji dostat z budovy na bezpečné místo;
- TU předají vhodnou formou výše uvedené informace týkající se prevence i doporučeného postupu v případě útoku žákům a studentům.

Kdo řeší a s kým spolupracuje

- učitel, třídní učitel
- školní poradenské pracoviště
- vedení školy

2.12 Nešťastná událost – pohřešování, úmrtí, sebevražda

Předpokládaný průběh

V tomto případě se jedná o nešťastnou událost, která se nestala na půdě školy, ale bude mít velký dopad na žáky, pedagogické i nepedagogické pracovníky. Ihned po události (maximálně do tří dnů po události) můžeme očekávat následující reakce: neštěstí přinese tlak (všichni budou chtít něco vědět – policie, média, učitelé, žáci, zákonní zástupci žáků...). Bude se zdát, že je málo času, začnou se šířit zkreslující informace. Většina začne pociťovat vinu a bude se snažit být solidární. Atmosféra bude emočně vypjatá, zasažení budou všichni. Všechny zaskočí bezradnost a bezmoc.

Kdo řeší a s kým spolupracuje – doporučený postup

Je nutné počítat s velkým psychickým vypětím, proto je vhodné vytvořit operační tým z osob, které unesou zátěž, dokážou být k druhým citliví, vnímaví a dokážou pracovat pod tlakem (vedení školy, psycholog, metodik prevence, výchovný poradce).

1. získání důležitých informací a zaznamenání průběhu události (školní metodik prevence);
2. informování zřizovatele školy (ředitel školy, vedení školy);
3. svolání vedení školy a informování pedagogického sboru (ředitel školy);
4. v případě úmrtí – ustavení pietního místa, postoj školy k případné účasti na pohřbu (vedení školy);
5. kontaktování zasažené rodiny s vyjádřením účasti a podpory (třídní učitel, školní metodik prevence, ředitel školy);
6. zajištění externích spolupracovníků (školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog);
7. práce se třídou oběti (třídní učitel, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog).

2.13 Netolismus

Charakteristika

Termínem netolismus označujeme závislost na tzv. virtuálních drogách. Mezi ně patří zejména:

- počítačové hry
- sociální sítě
- internetové služby (např. různé formy chatu)
- virální videa
- mobilní telefony
- televize aj.

Rizika spojená s netolismem je možné rozdělit na:

1. Tělesná rizika

Časté bolesti pohybového aparátu – bolest šíje, ramen, bederní páteře, drobných kloubů, zápěstí atd. Se sedavým způsobem života mohou být spojeny další problémy, např. obezita, cukrovka a srdeční onemocnění. Popisovány jsou také případy epilepsie, větší tendence riskovat, která zvyšuje riziko úrazů. Časté jsou bolesti očí, dále pak pálení a slzení očí, výskyt tiků, skvrny před očima a potíže při zaostřování při přenášení pohledu z blízkého na vzdálený cíl či naopak.

2. Psychologická a sociální rizika

Nadužívání počítače významně zasahuje do organizace času a projevuje se například nepravidelností v jídle nebo nedostatkem spánku. Zhoršují se mezilidské vztahy v rodině, riziko závislostního chování. Zatěžování nervového systému vede k poruchám paměti a komunikačních schopností. Předpokládá se také větší sklon k agresivitě, rvačkám, šikanování, nepřátelskému nebo podezřivému ladění. Problematickým se také může stát odtržení od reality. Pro netolismus je charakteristický pozvolný, plíživý a neuvědomělý vznik, neostrá hranice mezi využíváním, používáním, problémovým užíváním a závislostí. Charakteristický je růst jednoho programu (způsobu chování) na úkor druhých do té míry, že je schopen vyřadit životně důležité programy. Pro pochopení podstaty netolismu je třeba uvědomit si, jaké potřeby dítěte či dospělého hraní on-line her vlastně uspokojuje.

K příznakům netolismu patří:

- méně vykonané práce
- pocit prázdnoty, když není člověk u počítače ztráta kontroly nad časem stráveným u počítače
- brzké vstávání k počítači nebo ponocování u počítače
- rostoucí nervozita a neklid, když člověk delší dobu nemůže hrát
- přemýšlení o počítači, když ho člověk zrovna nepoužívá
- kradení peněz na nákup her
- stále více a více času potřebného k uspokojení ze hry
- zkršlování, zatajování informací o své závislosti
- hraní kvůli úniku od osobních problémů
- narušené vztahy s rodinou
- zanedbávání učení
- opouštění dřívějších zájmů a přátel
- zhoršující se školní výsledky

Doporučené postupy

Zásadní je možnost poskytnutí pomoci a vytvoření důvěryhodného vztahu mezi školou a rodinou (zákonní zástupci žáka). Je možné spolupracovat také s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, odbornými zdravotnickými zařízeními či nestátními organizacemi orientovanými na danou problematiku.

Základem prevence je kvalifikované pozorování pedagoga, které může poukázat na více typů rizikového chování. Určitými znaky může být např.:

- narušení vztahů
- zhoršení prospěchu (žákovi nezbývá čas na učení)
- ztráta kamarádů (vymění je za virtuální)
- nervozita
- náhlé změny v chování
- zvýšení agresivity (spojené především s nemožností být on-line)

Učitel by měl dokázat vzbudit důvěru a nabídnout adekvátní pomoc. Tou může být především zprostředkování kontaktů na odborná zařízení a podpora žáka při řešení obtížných situací (pedagogicko-psychologické poradny, středisko výchovné péče, nestátní organizace zabývající se prevencí netolismu). Legislativní rámec vztahující se konkrétně k netolismu neexistuje.

Kdo řeší a s kým spolupracuje

- učitel, třídní učitel
- školní poradenské pracoviště
- vedení školy
- zákonní zástupci žáka

Implementace těchto doporučení výrazně zvýší připravenost školy na krizové situace, zlepší efektivitu reakcí a přispěje k vyšší úrovni bezpečí všech osob v jejím areálu.